ראה ב

א. אויף מצות הענקה (לעבד עברי ולאמה עברי') זאָגט דער פסוק[1] דעם טעם: „וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך ה' אלקיך, על כן אנכי מצוך את הדבר הזה היום".

שטייט אויף דעם אין ספרי[2]: „וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים[3] — הענקתי לך ושניתי לך, אף אתה הענק לו ושנה לו[4]; מה במצרים נתתי לך ברוחב יד אף אתה תתן לו ברוחב יד. וכן הוא אומר[5] אם תשכבון בין שפתים כנפי יונה נחפה בכסף זו ביזת מצרים, ואברותי' בירקרק חרוץ זו ביזת הים: תורי'[6] זהב נעשה לך זו ביזת הים, עם נקודות הכסף זו ביזת מצרים"[7].

ד.ה.[8] דער פסוק „וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך ה"א" מיינט צו זאָגן, אַז וויבאַלד דער אויבערשטער האָט אויסגעלייזט די אידן פון מצרים און האָט זיי דערביי געגעבן אַ (צווייענדיקע) „הענקה" („ביזת מצרים" און „ביזת הים") — „על כן אנכי מצוך את הדבר הזה" — די מצוה פון הענקה צו אַן ע"ע און אמה עברי'.

לפי זה איז שוועריקייט: עיקר חסר אין פסוק? — וועגן דעם עיקר, דער הענקה ביי יצי"מ וועלט דאָך אינגאַנצן ניט דערמאָנט?

ב. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדם הביאור אין דברי הספרי הנ"ל בפרטי ההלכה. ובהקדמה:

וויבאַלד מען לערנט אָפּ דערפון (פון אופן יצי"מ) דעם דין הענקה ובפרטיו „אף אתה הענק לו ושנה לו וכו'" איז מובן, אַז ביזת מצרים וביזת הים זיינען ענין „הענקה" ממש, און ניט סתם אַ נתינה לעבד ביציאתו מעבדות —

איז תמוה[10]:

א) דין[11] הענקה איז דוקא מיט זאָכן וואָס זיינען „בכלל ברכה" (נאָר זאָכן וואָס קענען זיך מערן וכיו"ב), אָבער ניט מיט כספים וכו'[12] — און ביזת מצרים

---

1) פרשתנו טו, טו.

2) כ"ה בדפוס ראשון. ויש כמה שינויי נוסחאות בדפוסים אחרים. ואכ"מ.

3) וצ"ע למה הובאו מהפסוק תיבות אלו דוקא (ועד"ז בפרש"), ולא העיקר — „ויפדך גו".

4) ראה פירוש רש"י על הפסוק.

5) תהלים סח, יד.

6) שה"ש א, יא. ולהעיר שמב' פסוקים אלה מביאים רא' (מכילתא בא יב, לו. ועוד) שביזת הים גדולה מביזת מצרים.

7) בפירוש דברי הספרי — ראה ספרי דבי רב כאן. מנ"ח (מצוה תפב — והביא רק מרש"י). שו"ת צפע"נ דוויינסק ח"ב ס"א (הובא בצפע"נ עה"ת כאן). צפע"נ עה"ת שמות ג, כב. וראה גם צפע"נ עה"ת וארא ו, יג. צפע"נ לסנהדרין צא, א. פנים יפות ותו"ת כאן. ולהעיר שלא הובאו דברי הספרי בפוסקים. וראה לקמן בפנים.

8) ראה גם רשב"ם וספורנו כאן.

9) ראה גם אלשיך כאן (קושיא ו). וראה הכתב והקבלה כאן.

10) ראה פרשת דרכים דרך מצרים דרוש ה. תולדות אדם ומלבי"ם לספרי כאן. צפע"נ שם.

11) קדושין יז, א. ספרי פרשתנו טו, יד.

12) ואף שהיא מחלוקת התנאים (קדושין וספרי שם. וראה צפע"נ שם. דמשמע שדעתו שדרשה זו בספרי היא למ"ד שיש הענקה מכספים). הרי נתנו

וביזת הים איז בעיקר באַשטאַנען פון כסף וזהב ובגדים[13] (כמפורש בכמה פסוקים[14] און מדרשי חז"ל[15]).

ב) ביי אַן עבד הנמכר לעכו"ם איז בכלל ניטא קיין דין הענקה — היינט ווי קען מען זאָגן אַז די ביזה וואָס אידן האָבן באַקומען פון די מצרים זאָל האָבן א גדר פון הענקה?

ג) דער חיוב פון הענקה איז אויפן אדון — און דאָ אין ספרי איז ער מדגיש, אַז די הענקה ביי יצי"מ איז געווען פון דעם אויבערשטן (וואָס האָט געמאַכט[16] אַז די מצרים זאָלן געבן[17] אידן די כלי כסף כו') — "הענקתי . . ושניתי . . נתתי"[18]?

ג. כשם ווי מיר געפינען, לויטן ספרי, אַז אידן האָבן באַקומען הענקה בצאתם ממצרים, עד"ז שטייט אויך בנוגע יוסף"ן, וואָס איז געווען אַן עבד ביי פוטיפר, אַז אַרויסגייענדיק לחירות האָט ער באַקומען הענקה, ווי דער טאַטע איז מבאר אין זיינע רשימות אויף מס' קידושין (אין דער סוגיא פון הענקה), וז"ל[19]:

"יוסף שהי' מתחלה עבד עברי כמ"ש[20] ושם אתנו נער עברי עבד, הנה כשיצא לחפשי ולחירות צריך לתת לו הענקה, וההענקה שניתן לו, מלבד זה מה שנתן לו פרעה הטבעת וריבד הזהב . . ובגדי שש[21] . . הנה עיקר ההענקה הוא מה שנתן לו הקב"ה, והוא מה ששלח את גבריאל ולמדו ע' לשון[22] . . ואל תקשי הרי הענקה צריך להיות מהאדון שהי' עבד לו . . י"ל מפוטיפר הי' ג"כ הענקה, והוא מה שניתן[23] לו בתו אסנת"[24].

להם כלים דלכו"ע אינם בכלל ברכה". ועוד, הרי מרא דשמעתא דממעטים כספים הוא ר"ש, ו"סתם ספרי ר"ש" (סנהדרין פו, א. וש"נ).

13) בפרשת דרכים שם (הובא גם במלבי"ם), שהכספים כו' היו בתור תשלום על עבודתם, וההענקה היא ה"מקנה כבד מאד", ומביא ראי' ע"ז מ"מה שאמרו בספרי" (ונראה שכוונתו למכילתא) על הפסוק (בא יב, לח) "מקנה כבד מאד — כאן נתקיים ואחרי כן יצאו ברכוש גדול". אבל במכילתא שלפנינו, לכאורה יש לדייק להיפך, ממה שמסיים "עם יציאתן ממצרים אני ממלאן כסף וזהב". וראה גם מדרש הגדול כאן: הענקתי לכם כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות אף אתה כו'. וראה גם בעה"ט כאן (טו, יד).

14) שמות ג, כב. בא יא, ב. יב, לה. וראה צפע"נ דלעיל הערה 7.

15) ראה פרש"י בשלח טו, כב. ובכ"מ.

16) כמש"נ ויתן ה' את חן גו' לקיים הבטחתו ואחרי כן יצאו ברכוש גדול (בא יא, ג ובפרש"י שם). וציווה להים שיפלוט המצרים על שפתו (פסחים קיח, ב. ערכין טו, א).

17) כמובן מפשטות הכתובים שהי' באופן דונצלתם את מצרים (משא"כ הלוואה לזמן — ה"ז רק דדברים הנצרכים לאיזה ענין הנדרש באותו הזמן); וכמפורש ברשב"ם עה"ת (שמות ג, כב. בא יא, ב. יב, לו), ספר השרשים לר"י אבן ג'נאח (שרש שאל), בחיי בשם הר"ח, חזקוני וכלי יקר (שמות שם).

---

*) אלא שבצפע"נ שם ס"ל דכלי כסף וכלי זהב בכלל כספים הם. ע"ש.

— שהנתינה היתה במתנה.

והטענה "תנו לנו כסף וזהב שנטלתם ממנו" (סנהדרין צא, א) — ה"ז טענת המצרים, וגם מענות גביהא בן פסיסא היו שאפילו לפי שיטתם אדרבה חייבים הם לבנ"י.

וראה לקו"ש חכ"א ע' 12 ואילך.

18) ואף שלכמה דעות (ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך הענקה ע' תרעה. וש"נ) כופין על הענקה, מ"מ צריך ביאור מדוע מתייחסת ההענקה להקב"ה. ועוד: בביזת הים לא היתה נתינה (מהמצרים), ולקיחת הביזה היתה לאחרי מיתת המצרים מן ההפקר (שפת הים). — ואולי י"ל שזהו בגדר דביזת מלחמה, ובל' הכתוב הוי' נלחם לכם.

19) תורת לוי יצחק ע' קכ.

20) מקץ מא, יב.

21) שם מא, מב.

22) סוטה לו, ס"ב.

23) אולי יש לומר, דמה שדייק לכתוב "ניתן" ולא "נתן", הוא משום שנתינת אסנת ליוסף היתה ע"י פרעה ולא ע"י פוטיפר.

24) מקץ שם, מה.

ולכאורה תמוה:

א) יוסף איז טאקע געווען אן עבד עברי, אבער זיין אדון איז געווען א נכרי — היינט ווי קען מען זאגן אז „צריך לתת לו הענקה" (כנ"ל)?

ב) וויבאלד אז „הענקה צריך להיות מהאדון שהי' עבד לו", איז: (א) פאר־וואס „עיקר ההענקה הוא מה שנתן לו הקב"ה"? (ב) ווי איז שייך צו זאגן אז פרעה'ס נתינת הטבעת ורביד הזהב כו' איז דער ענין פון הענקה וואס יוסף דארף קריגן פאר זיין עבדות ביי פוטיפר?

ג) מיט די אלע זאכן וואס יוסף האט געקראגן (טבעת ורביד הזהב כו'; ע' לשון, אסנת[25]) איז מען ניט מקיים מצות הענקה, כנ"ל.

און כאטש די רשימה הנ"ל איז ע"ד הקבלה — איז דאך ידוע די השתדלות (בכו"כ ענינים) אויסגלייכן קבלה און נגלה, ובפרט ע"פ הידוע[26] אז קבלה און נגלה דתורה איז א „תורה אחת", ווי א גוף ונשמה זל"ז: קבלה איז מגלה דעם עומק וסוד וואס איז נסתר אין נגלה שבתורה.

ויש לומר, אז דער אויפטו אין דער רשימה (אז ביי יוסף איז דאס געווען א ענין הענקה) איז מיוסד אויפן ספרי הנ"ל, וואו מען זעט אז עס איז דא הענקה אויך אין א פאל (א) פון אן עבד עברי הנמכר לעכו"ם, און (ב) אויך ווען די הענקה באשטייט פון זאכן „שאינם בכלל ברכה", און (ג) אפילו ווען זי קומט ניט פון דעם אדון —

ועד"ז ביי יוסף'ן, אז (א) כאטש ער איז געווען אן עבד הנמכר לעכו"ם, און (ב) די הענקה איז באשטאנען פון טבעת ורביד הזהב כו', ע' לשון הזהב כו', ע' לשון, אסנת, און (ג) איז געקומען ניט נאר פון זיין אדון, נאר בעיקר פון פרעה און „מה שנתן לו הקב"ה" — איז דאס אבער „הענקה".

ד. והביאור בזה י"ל:

אין הענקה זיינען דא צוויי חלקים: א) די נתינת האדון, ב) קבלת העבד — דאס וואס ווערט אויפגעטאן דורך איר אין דעם עבד.

דאס וואס דער אדון דארף געבן הענקה איז פארבונדן מיט דער (פרייער־דיקער) עבדות: די נתינה איז הכרת טובה צום עבד פאר זיין ארבעט אלס עבד [ביז אז עס איז דא א סברא, אז הענקה (איז ניט נאר בתורת צדקה, נאר עס) האט א גדר פון שכר פעולה[27]];

משא"כ די הנאה ותועלת וואס דער עבד באקומט פון דער הענקה, איז עס א פרט וחלק פון זיין שחרור: די שלימות השחרור איז אויב (ער גייט ניט ארויס ריקם, נאר) ער באקומט דעמולט א מתנה מיוחדת, וואס איז מבטל און איז היפך פון עבדות, עס ווערט און איז א מצב פון חירות, רוחב יד וכו'.

און דער צווייטער פרט אין הענקה — שלימות השחרור של העבד — איז מודגש אין דעם טעם „וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך ה"א על כן אנכי מצוך גו",

וויבאלד אידן זיינען געווען עבדים און „ויפדך ה"א", דערפאר זיינען זיי מחוייב טאן אז אן עבד'ס פדי' ושחרור זאלן זיין כדבעי.

25) ולכאורה „אסנת" היא „בכלל ברכה".

26) ראה זח"ג קנב, א.

27) ראה בכ"ז לקו"ש חי"ט ע' 154. ושי"נ.

ה. עפ"ז איז מובן וואס דער ספרי זאגט אז ביזת מצרים וביזת הים איז געווען אן ענין פון הענקה:

וויבאלד אז דער פסוק רעדט (ניט וועגן דעם חיוב הנתינה שעל האדון, נאר) וועגן דער פדיית העבד, עס זאל זיין חירות בשלימות, איז אין דעם (א) קיין אונטערשייד ניט ביי וועמען ער איז פריער געווען אן עבד, און (ב) ס'איז ניט (אזוי) נוגע פון וועמען די הענקה קומט (דוקא פון דעם אדון), נאר — דאס וואס דער עבד בעבר האט די הענקה בהווה ובעתיד — מצב דחירות.

דערמיט וועלט אויך פארענטפערט פארוואס די הענקה (ביי יצי"מ) האט געקענט זיין (אויך) פון דברים שאינם בכלל ברכה:

דער תנאי אז די הענקה מוז זיין פון דברים שישנם בכלל ברכה איז שייך מצד חיוב ההענקה שעל האדון (אז ער דארף געבן אזא הענקה אז אפילו לאחר זמן זאל זיין ניכר זיין הכרת טובה וכו'),

אבער בנוגע דער פעולת ההענקה אויף דעם עבד (שלימות השחרור והחירות שלו) — אז זי וועלט ברגע נתינת המתנה, דארף'ן דערנאך ניט האבן א פעולה נמשכת, ווייל ער איז דאך א בן חורין.

ו. עפ"ז יש לומר, אז דער חידוש דין הנלמד אין ספרי — „הענקתי לך ושניתי לך אף אתה הענק לו ושנה לו, מה במצרים נתתי לך ברוחב יד אף אתה תתן לו ברוחב יד" — איז ניט קיין אויפטו אין דעם חיוב פון דעם אדון צו געבן הענקה, נאר דאס איז אן ענין נוסף (וואס איז נוגע צו שחרור העבד):

מצד דעם חיוב הענקה שעל האדון, איז דאס אויך א שיעור למעלה מיט וויפל מ'איז יוצא אפילו לכתחילה דעם חיוב (וואס איז געגוג אלס אן אות פון הכרת טובה לפי גודל עבודתו):

אבער מצד דעם פרט אין הענקה וואס טוט אויף די שלימות הפדי' של העבד, איז ניטא קיין שיעור — וואס מערער מתנות ער באקומט, נכסים דעצמו (עס קען זיין במדת נכסי עני, אדער — עשיר, אדער — מרבה נכסים), אלץ מערער איז דאס מוסיף אין דעם חירות שלו — און דערפאר „הענק לו ושנה לו . . ברוחב יד".

ומהאי טעמא וועלט אין פסוק ניט דערמאנט (בפירוש) וועגן דעם „רכוש גדול" וואס דער אויבערשטער האט געגעבן אידן בצאתם ממצרים, נאר בלויז „ויפדך ה' אלקיך": דער לימוד פון יציאת מצרים איז (ניט פון דער כמות ההענקה — הענקתי ושניתי כו' — וואס איז דאן געווען, נאר) אז כשם ווי דעמולט איז די חירות פון עבדות במצרים געווען אין אן אופן פון „ויפדך" בשלימות, וואס דאס מיינט במילא מיט קבלת רכוש גדול (ביז אז אויך „הענקתי לך ושניתי לך וכו") — עד"ז דארפן אידן מקיים זיין, אז דער שחרור פון זייערע עבדים זאל זיין בשלימותו, און דערפאר דארפן זיי געבן הענקה „שניתי" און „ברוחב יד".

ז. לויט דעם וועט מען אויך פארשטיין די דערמאנטע דיוקים אין דער רשימה פון טאטן:

וויבאלד אז יוסף איז געווען אן עבד עברי שנשתחרר, איז, ניט קוקנדיק וואס זיין אדון איז געווען א נכרי, „צריך לתת לו הענקה", כדי זיין שחרור זאל זיין אין א פולקאמען אופן.

און אין דער הענקה גופא זיינען דא צוויי פרטים: די שלימות השחרור בפשטות ובפועל איז געווען דורכדעם

וואס פרעה האָט אים ממנה געווען פאר א משנה למלך (דער היפך וואל קצה השני פון עבדות), וואס דאס איז געווען בנתינת הטבעת ורביד הזהב כו'[28].

אבער די אפשריות וההכנה ער זאל ווערן א משנה למלך, וואס נעמט אראפ די טענה פון אצטגניני פרעה אז „עבד[22] שלקחו רבו בעשרים כסף תמשילהו עלינו . . יהא יודע בשבעים לשון", איז דורך דער צווייטער הענקה, וואס „בא גבריאל ולימדו שבעים לשון".

און דערפאר איז דאס „עיקר ההענקה", וויל דאס האָט אויפגעטאן ביי יוסף (מצדו) די הכנה און דעם שלימות המצב פון חירות: משא"כ די נתינת הטבעת ורביד הזהב כו' וואס ער האָט געקראָגן פון פרעה'ן איז געווען די תוצאה און דער בפועל פון דעם.

דערנאך איז ער מחדש אין דער רשימה נאך אן ענין: „הענקה צריך להיות מהאדון שהי' עבד לו", ד.ה. אז אויך אין דער שלימות פון שחרור העבד קומט צו דורך א הענקה וואס דער אדון אליין איז מעניק — וואָרום ווען ער קריגט א מתנה פון דעם זעלבן מענטשן וואס האָט אים פריער געהאלטן אלס עבד, איז זיין מצב החירות אין א פיל שטארקערן אופן[29].

דערפאר האָט יוסף באקומען הענקה אויך פון פוטיפר (אסנת): אבער אעפ"כ איז דאס נאָר א טפל, און דער עיקר איז וואס ער האָט באקומען פון פרעה און די שבעים לשון — וויל די הענקות האבן אין אים אויפגעטאן די שלימות הפדי' והשחרור שלו, כנ"ל.

ח. דער ביאור הנ"ל (ע"ד הנגלה) אין דעם גדר ההענקה — אז דאס איז אויך פאַרבונדן מיט דעם שחרור העבד — איז אויך מתאים מיטן ביאור פון טאטן פון מצות הענקה ע"ד הקבלה:

אין דער רשימה הנ"ל איז ער מבאר[30], אז „עבד עברי הוא . . רק בחי' מוחין דקטנות . . וכשנגמר עבודתו . . הוא שנעשה בן חורין, חורין הוא חו"ב . . והנה כשיוצא לחפשי . . צריך להיות ג"כ הענקה . . הכפל דהעניק תעניק י"ל שהוא לנגד חו"ב, והוא כי מה שנעשה בן חורין הוא מצד חו"ב כנ"ל, הנה מחו"ב נמשך גם ההענקה אליו".

זעט מען, אז די הענקה ביציאתו לחירות איז ניט קיין באזונדערער זייטיקער ענין (אלס שכר פאר דער עבדות), נאָר די הענקה האָט אין זיך דעם תוכן פון יציאה לחירות — גילוי בחי' חו"ב. וואס דאס איז מתאים עם ההסברה דלעיל (ע"ד הנגלה), אז הענקה טוט אויף שלימות שחרור העבד.

ט. על פי האמור לעיל, י"ל (בדרך אפשר) דעם טעם (פנימי) פארוואס מצות הענקה איז נאָר ביי עבד עברי ואמה עברי', און ניט ביי אן עבד כנעני:

בפשטות י"ל הטעם וויל ביי אן עבד כנעני איז דאָ דער חיוב פון „והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם . . לעולם בהם תעבודו"[31] — מען טאָר ניט באפרייען אן עבד כנעני[32] (סיידן לצורך מצוה

28) וי"ל שמסעם זה גם נתינת אסנת היתה ע"י פרעה, שגם זה חלק משלימות השחרור (ראה שפ"ח לפרש"י מקץ מא, מה).

29) ע"ד ומעין דהשיאו רבו בת חורין וכו' יצא לחירות (גטין מ, א).

30) שם ע' קיד-קיח.

31) בהר כה, מו.

32) ברכות מז, ב. ושי"נ.

וכיו"ב[33]), און וויבאלד אז „תורה על הרוב תדבר"[34] האט תורה ניט געזאגט מצות הענקה צוליב מקרים יוצאים מן הכלל, וואו מ'מעג משחרר זיין דעם עבד.

אבער על פי פנימיות הענינים איז עס נאך דורש ביאור, ואדרבה: אויב אן עבד עברי ואמה עברי', וועלכע זיינען כנגד עולם היצירה ועולם הבריאה, כידוע[35], דארפן האבן הענקה — גילוי המוחין; דארף דאך אן עבד כנעני, וואס איז כנגד עולם העשי'[36], זיכער אנקומען צו (הענקה —) גילוי המוחין?

וע"פ הנ"ל, אז דער ענין פון הענקה און דער ענין פון שחרור זיינען תלוי זה בזה (אין תוכן), און זיי ברייגען די זעלבע פעולה, איז עס פארשטאנדיק. ווייל א איד וואס עבודתו איז בבחי' עבד כנעני, בלייבט אלעמאל במהותו (הרוחנית) — אן עבד, וכדלקמן.

יו"ד. ס'איז מבואר אין חסידות[37], אז דער ענין פון עבד עברי און אמה עברי' אין עבודת האדם איז די עבודה פון בירור המדות. משא"כ עבד כנעני איז ענינו — קבלת עול, בדוגמא צו אן עבד (כנעני) כפשוטו, וואס (מצד עצמו איז) „בהפקירא ניחא לי'"[38], און ער דינט דעם אדון נאר „מחמת אימת רבו".

אבער אע"פ אז די דרגא פון אן עבד כנעני איז נידעריקער ווי די דרגא פון „עבד עברי" און „אמה עברי", וואס זייער דינען דעם אויבערשטן איז מיט א געפיל און געשמאק (מדות) — פונדעסטוועגן האט די עבודה פון „עבד כנעני" מערער (די מעלת ה)ביטול[39]:

אן „עבד עברי" און „אמה עברי", וואס עבודתם איז פארבונדן מיט מדות, איז הגם אז אויך זיי זיינען עבדים וואס דינען דעם אויבערשטן מיט קבלת עול וביטול (עבודת עבד), איז אבער אין דעם אריינגעמישט אויך א געפיל פון זייער אייגענער מציאות[40]: משא"כ אן „עבד כנעני", וואס ביי אים איז ניטא קיין הרגש הלב אין זיין עבודה, איז דאך זיין דינען דעם אויבערשטן דורכאויס מיט קבלת עול וביטול צום רצון העליון[40] (און קיין תערובת פון זייז אייגענער מציאות).

וי"ל אז דאס איז דער טעם הפנימי פארוואס אן עבד כנעני איז והתנחלתם גו' לעולם בהם תעבודו, קען ניט נשתחרר וועלן:

די עבודה פון בירור המדות ביי „עבד עברי" און „אמה עברי", היות אז זי איז פארבונדן מיט מציאות האדם, דערפאר איז (א) דאס ביי זיי אן עבודה מוגבלת, ובמילא האט זי א סוף; און (ב) נאכמער: די שלימות פון דער עבודה גופא איז, ווען מען גייט ארויס (פון איר) לחירות — ארויסגיין און אויפהויבן זיך פון דער עבודה אינעם ענין המדות, און צוקומען

---

33) ראה פסחים קיג, א. ברכות שם. וראה גם קידושין כד, א.

34) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.

35) שער המצות וסעהמ"צ ר"פ משפטים. ובכ"מ.

36) ראה סהמ"צ להצ"צ פג, ב. ובכ"מ.

37) תו"ח שמות עא, ב ואילך. אוה"ת משפטים ע' א'קכו ואילך. סהמ"צ להצ"צ שם ואילך. ועוד.

38) גיטין יג, א.

39) בהבא לקמן להעיר גם מלקו"ש ח"ט ע' 73 ואילך. ושי"נ.

40) להעיר מהמבואר בהמשך תרס"ו (ד"ה ומקנה רב ושלאחריו, ע"ש). וראה שם (ע' שי. ס"ע שכו ואילך) בביטול דעבד פשוט, דהוא וכל אשר לו נקנה לאדונו, והוא רק „קנין כטפו" של האדון כשורו וכה"ג — שזה נאמר על עבד כנעני (משפטים כא, א. אמור כב, יא ובפרש"י. וראה קדושין כג, א ואילך. ועוד).

צו דער מדריגה פון עבודת השם שע"פ מוחין, טעם ודעת[41].

משא"כ די עבודה פון אַן עבד כנעני — קבלת עול — איז ביטול לגמרי. ער פאַרלירט זיין אייגענע מציאות, ער האָט ניט קיין אייגענע רצונות, תענוג ומדות, נאָר ער גיט זיך אַוועק אינגאַנצן צום אדון[42]: ובמילא איז ביי אים ניט שייך דער ענין השחרור, ווייל: (א) אַט די עבודה (בביטול לגמרי) איז אַ בלתי מוגבלת, און גיט ניט קיין אַרט אויף „שחרור"[43]. (ב) נאָכמער: אין דער עבודה זיינען מוחין (טעם ודעת של האדם) מבלבל — ומובן אַז ס'איז במילא ניט שייך אין דעם קיין „הענקה" להאדם, וואָס ענינה איז גילוי המוחין שלו, כנ"ל,

נאָר מוחין פון דעם אדון ווי באָם אדון[44] ובלשון חז"ל „שכינה מדברת מתוך גרונו", לערנען (כולל הבנה והשגה) באופן פון „איתמר"[45].

יא. טראָץ דער מעלה פון ביטול וואָס איז דאָ אין דער עבודה פון „עבד כנעני", ווערט כללות עבודת עם ישראל פאַרגליכן צו עבד עברי[46] דוקא —

ווי עס שטייט אין חסידות[47], אַז דער פסוק[48] „שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי חנם" איז אַ רמז אויף דער „עבודה שהעבדים שהן הישראלים צריכים לעבוד הוא שית אלפי שני דהוי עלמא, ובאלף השביעי הוא אמתת קבלת השכר[49] ואז יצאו לחפשי חנם בלא מצות"[50]

[וכשם ווי דאָס איז אין כללות העבודה, עד"ז איז אויך אין דער עבודה פרטית ביי יעדער אידן: אין די ששת ימי החול דאַרף ביי אים זיין די עבודה בטורח ועמל: און דערנאָך קומט די מנוחה פון יום השבת, וועלן ער ווערט „באַפרייט" פון דער עבודה ועמל].

קען מען זאָגן[51] די הסברה בזה: טראָץ דער מעלה נפלאה וואָס איז דאָ אין דעם ביטול מוחלט פון אַן עבד כנעני, איז אַבער תכלית הכוונה עס זאָלן זיין ביידע עבודות[52]: סיי ביטול, און סיי כוחות הנפש (און דער ביטול זאָל דורכנעמען די כוחות), ער זאָל האָבן אַ געשמאַק און אַ הבנה און אַ הרגש אין זיין עבודה. און

41) ושייך לתוכן ענין החירות, כי המדות מוגבלות בציורן, משא"כ שכל ענינו חירות (בערך המדות), כי אינו נתפס בקו אחד (ראה לקו"ש ח"ו ע' 115. וש"נ).

42) המשך תרס"ו שם (ס"ע שכה ואילך).

43) ראה המשך תרס"ו שם (ע' שכא-ב): ועבודתו היא בתמידות בלי שום שינוי וחילוף . . ולא יגרע עבודתו לעולם.

44) ראה המשך תרס"ו שצויין בהערה 42.

45) ראה לקו"ת נשא כה, ב.

46) וראה המשך הנ"ל (ע' שיט): כי לי בנ"י עבדים . . בבחי' עבד נאמן (ראה לעיל הערה 40).

47) סהמ"צ להצ"צ פג, א. וראה גם תו"א משפטים עו, א. סה"מ תקס"ה ע' רפה.

48) משפטים כא, ב.

49) ראה תניא פל"ו בהגהה מל"ת להאריז"ל (משא"כ ימות המשיח ותחה"מ הם (לא שכר בלבד, כי אם) „תכלית ושלימות בריאת' עולם הזה" — תניא שם).

50) ראה תשובות וביאורים סי"א (ע' 51)* הערה 9, שבתניא שם מוכח דקאי להשיטה דאין מצות בטילות בתחה"מ (כ"א באלף הז'). וכן מוכח בסהמ"צ ובסה"מ תקס"ה שם. אבל ראה לקו"ש ח"ה ע' 244 ואילך ובהערה 33 שם.

51) מעין זה — עבודת בע"ת ועבודת צדיקים ששניהם צ"ל בכ"א וכמו שישנו במשך השנה תשרי וניסן.

52) ע"ד מ"ש בתניא פמ"א (נז, א) „שכל אדם צ"ל בשתי בחי' ומדרגות . . בחי' עבד ובחי' בן". וראה המשך תרס"ו שם.

*) לכאורה כצ"ל. וכ"ד בכמה דפוסים.

*) אג"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ב ע' סט. המו"ל.

ס׳איז ניט גענוג אַ ביטול אַן חיות וכו׳, נאָר ער זאָל האָבן דערין אַ געשמאַק.

דעריבער דאַרף די עבודה זיין אין דער בחי׳ פון „עבד עברי״ — אַן עבדות וואָס איז פאַרבונדן מיט די מדות (והרגש) פון מענטשן; ביז מען דער־גרייכט די „יציאה לחירות״ — די עלי׳ פון דער עבודה פון מדות צו דער עבודה פון מוחין, עבודה שע״פ טעם ודעת,

ביז צו דער שלימות החירות וואָס קומט דורך „הענקה״ — אַז מען גיט אַ אידן מלמעלה גילוי המוחין, וואָס ברענגט אַריין אַ שלימות אין דער עבודה[53] שע״פ טעם ודעת.

יב. ס׳איז ידוע מאמר המדרש[54] אויף „מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל״[55] — „מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות״, איז דערפון מובן אַז אַזוי איז עס אויך בנוגע דער מצות „הענקה״ וואָס דער אויבערשטער איז מקיים און גיט אַלס אַדון צו די אידן,

זיינע עבדים — איז עפ״ז י״ל אַז נוסף דערצו וואָס באלף השביעי ווערן אידן זוכה זיין צום קיום פון „ובשביעית יצא לחפשי חנם״, ווערן זיי אויך באַקומען דעם „הענק תעניק לו״, אַ הענקה נוספת פון דעם אויבערשטן.

און וויבאַלד אַז ערב שבת דאַרף מען טוען זיין „מכל תבשיל ותבשיל״[56] פון מאכלי שבת — איז מובן אויך בענינען, אַז נוסף לזה וואָס שוין איצט, ערב שבת, דאַרפ׳ן, איז מען טוען פון דער „מנוחה״ וואָס ווערט זיין באלף השביעי, דאַרף זיין אויך די „טעימה״ פון דער הענקה.

ויהי רצון, אַז נאַכדעם וואָס מ׳האָט די „טעימה״ פון דעם „שכר״ און פון דער „הענקה״ און פון דער „מנוחה״ —

זאָל מען בקרוב ממש זוכה זיין צו אכילת כל תבשיל ותבשיל (ונעשה דם ובשר כבשרו), ימות המשיח ותחיית המתים ש„הם תכלית ושלימות בריאת עולם הזה שלכך נברא מתחלתו״[57],

ביז צו דעם „עיקרו״[58] פון „קבלת שכר״ וואָס איז „באלף השביעי״[57].

(משיחות ש״פ ראה תשל״ו, תש״מ)

---

53) ע״פ המבואר בפנים יש לבאר ע״פ פנימיות הענינים מ״ש בספרי (פרשתנו טו, יד) „הענק תעניק . . אפילו מאה פעמים״ [דע״פ פשוטו תמוה (כקושיית התו״ת כאן) איך אפ״ל הענקה לעבד א׳ מאה פעמים] — כי לכל מדריגה של עבודת ה׳ יש בחי׳ המוחין שלה, ובכל עלי׳ מחיל אל חיל יש נתינת הענקה (— מוחין) לפ״ע הדרגא ההיא.

54) שמו״ר פ״ל, ט.

55) תהלים קמז, יט.

56) שו״ע אדה״ז או״ח סרנ״ג ס״ח.

57) תניא שם.

58) להעיר מענין „סוף מתן שכרו של מצות״ „סוף כל השכר כולו״ שברמב״ם הל׳ תשובה פ״ט (בתחלתו, בסופו).